

İnönü'nün Yurt Gezileri

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından sonra 11 Kasım 1938 tarihinde TBMM tarafından Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü, 14 Mayıs 1950 genel seçimleriyle görevden ayrılıncaya dek geçen süre içinde Türkiye içinde pek çok yurt gezisine çıkmıştır. İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra ilk olarak Batı Karadeniz bölgesine bir seyahat düzenlemiştir. Zonguldak, Kastamonu ve çevre ilçelerini kapsayan bu seyahatte Kastamonu CHP İl Kongresi'nde genel başkan sıfatıyla bir konuşma yapan İnönü, parti üyeliğinin kişisel amaçlar için kullanılmamasını istemiş ve bu

şekilde CHP'nin tüm vatandaşları kapsayan bir teşekkül olmasını istemiştir. Bu gezide ayrıca Karabük Demir Çelik Fabrikası yapım çalışmalarında incelemelerde bulunmuştur. Ankara'ya dönüşünde seyahat izlenimlerini bir rapor halinde Bayar hükûmetine sunan Cumhurbaşkanı İnönü, bölgede daha verimli tarım yapılması için neler yapılabileceğinden söz etmiş ve kömür işçilerinin sağlıklı beslenmesi için bazı tedbirler alınmasını istemiştir.

Bu ilk gezi dışında İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı sıfatıyla 1939 Mart ayında İstanbul'a yaptığı ilk seyahat iki açıdan önemlidir. 4 Mart günü Dolmabahçe Sarayı'nda aralarında Rauf Orbay'ın da bulunduğu ve Atatürk döneminde siyasetten uzaklaşan isimlerle buluşan İnönü, onlara "Atatürk'ün şahsıyla uğraşmama" şartıyla yeniden beraber çalışmayı teklif etmiştir. Seyahati önemli kılan ikinci husus İnönü'nün 6 Mart günü İstanbul Üniversitesi'ndeki konuşmasıdır. İnönü öğrencilere hitaben Türkiye'de "Halkçı bir idarenin tüm aşamaları siyasî hayatımızda sürekli olarak gelişecektir" sözleriyle yakın dönemde demokratik bir rejimin kurulabileceğini ifade etmiş ve esaslı bir halkçı idare için millet denetiminin rejim üzerinde etkili olması gerektiğini söylemiştir. 1939 aynı zamanda II. Dünya Savaşı'nın başladığı bir senedir. İnönü, yaz aylarında Atatürk döneminde de yapılan Trakya manevralarını izlemiş, Mareşal Fevzi Çakmak ve manevralar komutanı Fahrettin Altay'dan ordunun durumu hakkında bilgi almıştır. Manevraların tamamlanmasından sonra İnönü Ankara'ya dönerken, Ağustos sonunda yayınlanan resmî tebliğde "dünya vaziyetinin ağırlığı ve nazikliği" dikkate alınarak bütün Bakanlar Kurulu üyelerinin de Ankara'ya bulunması istenmiştir. 1 Eylül 1939'da da Polonya'nın işgaliyle II. Dünya Savaşı başlamıştır.

1939 senesi biterken Türkiye'de büyük bir doğal afet yaşanmış, Erzincan ve civar illerini etkileyen büyük bir deprem meydana gelmiştir. Depremden önce Doğu vilayetlerine bir tetkik seyahatine çıkan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 15 Aralık'ta geldiği Erzincan'ı gezerek izlenimlerini not etmiş ve yeterli kaynak olmadığından şehrin askerî kışlasının yenilenemediğini, elektrik sorununun da çözülemediğini kaydetmiştir. Kısa süreliğine Ankara'ya dönüşü sonrasında 25 Aralık'ta trenle yeniden Doğu'ya hareket eden İnönü yoldayken 27 Aralık'ta Erzincan'da şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Erzincan'ın doğusundan Amasya'ya ve kuzeyde Karadeniz'e kadar bir sahada etkili olan 7.9'luk deprem binlerce can kaybı, yaralı ve maddi zarara neden olmuştur. Doğu vilayetlerinde bulunan İnönü 31 Aralık günü tekrar geldiği Erzincan'da incelemelerde bulunarak, 15 gün önce geldiği şehrin "baştan başa" harap olduğunu notlarına yazmıştır. Afetzedelerle görüşerek gerekli tedbirleri alacaklarını söyleyen Cumhurbaşkanı İnönü depremden etkilenen vatandaşlar için açılan yardım kampanyasına da 10 bin lira bağışlamıştır. Erzincan'dan sonra trenle depremden etkilenen Amasya, Tokat, Turhal, Erbaa, Niksar gibi yerlere gelen İnönü, yıkılan binaların "hatalı inşaat" kaynaklı

olduğunun sanıldığını ifade etmiştir. Bu tespitle daha 1940'ta fay hatları üzerindeki Türkiye'de depreme dayanıklı binaların önemini vurgulamıştır. Ankara'ya dönüşünde hükûmete vermek üzere bir rapor hazırlayan İsmet İnönü, aynı hususa değinerek deprem kuşağında olan Türkiye'de beklenmedik zamanda meydana gelecek afetlere dayanıklı yol ve yapıların inşa edilmesinin zorunlu olduğunu bildirmiştir.

1940 yılı ortalarında İnönü'nün İstanbul ve Trakya'ya yaptığı gezilerle ilgili gazetelerde çıkan haberlere sınırlama getirilmiş ve hatta Cumhurbaşkanlığı'ndan basına verilen bilgide gezinin dış savaş ortamında siyasî olaylarla ilgisinin olmadığı, İnönü'nün orduyla ve vatandaşlarla buluşması için düzenlendiği bildirilmiştir. Bu sınırlama II. Dünya Savaşı günlerinde artacak ve zaman zaman İnönü seyahatlerine dair basında hiçbir bilgi yer almayacaktır. Aynı şekilde İsmet İnönü'nün 1943 yılı başlarında İngiltere Başbakanı Winston Churchill'le görüşmek için Adana'ya gelişi ve buradaki müzakereler de basından gizli tutulacak ve görüşmeler bittikten sonra ayrıntılar gazetelere yansiyacaktır.

Cumhurbaşkanlığı süresince İnönü Türkiye'nin farklı yerlerindeki okulları ziyaret ederek bu kurumları denetlemiş ve eksiklerin giderilmesi için ilgililerle görüşmelerde bulunmuştur. Bu eğitim kurumlarının en önemlilerinin başında 1940 yılında kurulan Köy Enstitüleri gelmektedir. İlk olarak 1941'de İzmir'deki Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne gelen Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu kurumların çalışmalarını yakından izlediğini ve yetişecek öğrencilerin gidecekleri köylerde öğrendiklerini oralardaki insanlara da öğretmelerini istemiştir. İnönü'nün ziyaretleri sırasında enstitülerin eksikleri tespit edilmiş ve bunların giderilmesi için gerekli talimatlar bizzat Cumhurbaşkanı tarafından verilmiştir. Trabzon'daki Beşikdüzü Köy Enstitüsü'ne geldiği zaman buradaki çimento ihtiyacını öğrenen İnönü, ziyareti sırasında Sivas'taki fabrikayı arayarak bu ihtiyacın giderilmesini sağlamıştır. Adana'da Düziçi Köy Enstitüsü ziyaretinde de İnönü'den okula yakın bir yere bir istasyon inşa edilmesi ve bir kamyon istenmiş, Cumhurbaşkanı ilkini kolaylıkla yapabileceklerini fakat ikincisine dair söz veremeyeceğini bildirmiştir. Yani savaş ortamında bir istasyon inşasının bir kamyon temininden daha kolay olduğu İnönü'nün sözlerinden anlaşılmaktadır. İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığı süresince Türkiye'deki 21 Köy Enstitüsü'nün 18'ini ziyaret etmiş ve öğrencilerin çalışmalarını yerinde incelemiş, okulların yöneticilerinin taleplerini alarak sorunlara çözüm bulmaya çabalamıştır.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün bazı seyahatleri II. Dünya Savaşı'nın kritik gelişmelerine rastlamıştır. 1941'de Türkiye üzerinde Almanya ve Sovyet Rusya tehdidinin arttığı bir dönemde Yalova'da bulunan İnönü'ye Alman ordularının Rusya'ya saldırdığı haber verilmiştir. 1943 yılı Ocak ayında da Türkiye'yi savaşa sokmak isteyen müttefiklerinden İngiltere'nin Başbakanı Churchill ile Cumhurbaşkanı İnönü arasında Adana'da civarındaki Yenice istasyonunda bir görüşme yapılmıştır. Basından gizli tutulan seyahatte beraberinde Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, Başbakan Şükrü Saracoğlu, İngiliz Büyükelçi Knatchbull Hugessen olduğu halde Adana'ya gelen İnönü'nün 30 Ocak günü özel vagonunda yapılan müzakerelerde Churchill ile hem askerî yardımlar ve hem de Türklerin Müttefikler yanında savaşa girmesi konuları görüşülmüştü. Adana'da 1939 ittifak antlaşması gereği Türklere yapılması gerekli askerî yardımlar İngiltere'ye bildirilmiştir. Savaş yıllarında Cumhurbaşkanı'nın seyahatlerinde Almanya tarafı ordu mensuplarıyla karşılaşmaları da olmuştur. İnönü, Almanların Rusya'ya girdiği günlerde Kars'a geldiği sırada kimi subayların Türkiye'nin Almanya'nın yanında savaşa girmemesini eleştirmeleri üzerine onlarla bir münakaşa yapmıştır.

Cumhurbaşkanı henüz 1. Dünya Savaşı'nda Sarıkamış'taki ağır yenilgiyi unutmadıklarını ve ordu hazır olmadan harbe girilmeyeceğini söylemiştir.

1945'in ilkbaharında II. Dünya Savaşı demokrasi cephesinin galibiyetiyle sona ermiştir. Savaş sona ererken Sovyet Rusya'nın Doğu'da ve Boğazlar'da Türkiye'nin egemenlik haklarına aykırı taleplerde bulunması İnönü'yü en çok meşgul eden konuların başında geliyordu. Cumhurbaşkanı, 1945 yılı Temmuz ayında Dolmabahçe Sarayı'nda Rauf Orbay'ın da bulunduğu bir yemek sırasındaki konuşmasında gerekirse savaşı göze alacaklarını söyledikten sonra Rusların kuvvetleri ne kadar fazla olursa olsun Türkiye'nin varlığını korumaya kararlı olacaklarını ifade etmiştir. İnönü o günlerde CHP içinde bazı fikir ayrılıkları başladığından da bahsederek, TBMM'de bir ikinci parti olması gerektiğini, TCF yahut SCF gibi partilerin ayakta kalabilme imkânı olsa Türkiye'de demokratik manzaranın daha farklı olabileceğini de sözlerine eklemiştir. İnönü TBMM'de bir suni parti düşünmediğini, zamanla muhalefet partisinin ortaya çıkacağını ve Cumhurbaşkanı olarak kendisinin kökü yabancı bir devlete bağlı olmama şartıyla bir başka partiyi himaye edeceğini söylemiştir. Nitekim 1945 yılında önce Millî Kalkınma Partisi kurulmuş, 1946 yılı Ocak ayında CHP'den ayrılan Celâl Bayar ve arkadaşları DP'yi kurmuş ve böylece Türkiye'de çok partili sistem 15 yıl aradan sonra yeniden tesis edilmiştir.

İsmet İnönü, DP'nin kurulmasından sonra Eskişehir'e bir ziyareti sırasında vatandaşları yakında yapılacak tek dereceli genel seçimler için göreve çağırmıştır. Meşrutiyet devrinden beri ilk kez bir tek dereceli seçime gidileceğini bu sözlerle ilan eden İnönü aynı konuşmasında demokratik gelişimin sabır istediğini ifade etmiştir. İngiliz İşçi Partisi'nin yüzyıl sonra iktidar olabildiğini söyleyerek, Türkiye'deki muhalefet partilerinin iktidar olmak için acele etmemelerini isteyen İnönü, Akşehir'deki konuşmasında da bu kez seçim nedenleri üzerinde durarak dünya vaziyetinin kararsız halinden söz etmiştir. Cumhurbaşkanı bu dönemde Türkiye'nin politikasının netleşmesi için seçime gitmek zorunda olduklarını söylemiştir. Seçim dönemindeki yurt gezilerinde vatandaşları oylarını kullanmaya çağıran Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Kars'ta da Rusların Türkiye'de bu vilayetle beraber Ardahan'ı istediklerini söylemiş ve her Türk vatandaşının sınırlarını canı pahasına koruyacağını söylemiştir.

Cumhurbaşkanı'nın konuşmalarıyla başlayan süreci 21 Temmuz 1946'da erkene alınan seçimlerin tek dereceli olarak yapılması izlemiştir. CHP lehine birçok usulsüzlükle geçen seçimde bu parti iktidardaki yerini korumuşsa da bundan sonraki gelişmeler hem İnönü ve hem de partisi açısından daha farklı istikamette yürüyecektir. İsmet İnönü, 21 Temmuz sonrası ilk olarak seçim döneminde partiler arasındaki gerilimi düşürmeye çabalamıştır. Sonbahar aylarında Güney illerine yaptığı gezide muhalefet partisi yetkililerini de kabul eden Cumhurbaşkanı Hatay'da DP ve CHP'lilere hitaben, "Başka yerlerde partilerin iki defa anlaşması şarttır fakat Hatay'da dört defa şarttır" demiştir. Bu sözleriyle Türkiye'ye sonradan dâhil olan bu ilde birlik ve beraberliğe verdiği önemi vurgulayan İnönü görüştüğü CHP yetkililerini uyararak Demokratlara karşı anlayışlı olmalarını istemiş, iki partinin dostça ve kardeşçe çalışmalarını beklediğini ifade etmiştir. İnönü'nün gayret ve teşvikleriyle oluşan ılımlı hava kısa sürecek ve Recep Peker'in Başbakanlığı döneminde partiler arası ilişkiler yeniden gerilecektir.

1947 yılı Ocak ayında DP Kongresi'nde kabul edilen Hürriyet Misâkı'nda hem Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığı ve hem de adil bir seçim yapılması için iktidarın teminat vermesi talep edilmişti. İktidarın bu teminatı vermemesi halinde TBMM'den çekilmeyi de genel merkezin takdirine bırakmıştır. İktidar muhalefet ilişkilerini gerilimden korumayı amaçlayan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Peker ve Bayar'la görüştüğünden sonra [12 Temmuz Beyannamesi](#)'ni yayınlamıştır. Radyodan yayınlanan ve Türk demokrasi tarihinde önemli bir yeri olan beyannamede kendisini partiler arası ilişkilerde tarafsız olarak tanımlayan İnönü, ayrıca genel başkanı olduğu CHP kadar muhalefet partisi DP'yi de

yasal ve meşru bir kurum olarak nitelemiştir. Beyanname sonrasında yumuşama dönemine uyumda zorlanan Recep Peker Başbakanlıktan ayrılırken İsmet İnönü de bazı seyahatlerine bir DP milletvekili de alarak partiler arasında tarafsız bir Cumhurbaşkanı olduğunu göstermeye çalışacaktır.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Hasan Saka'nın Başbakanlığa getirilmesi sonrasında beraberinde DP Muğla milletvekili Nuri Özsan'ın da olduğu kalabalık bir grupla yeni bir seyahate çıkmıştır. Erzurum'da DP İl Merkezi'ni ziyaret eden İnönü buradaki konuşmasında muhalefete başarılar dilemiş, partilerin karşılıklı güven duygusu içinde çalışmalarını da istemiştir. Kars'ta bulunduğu sırada idare adamlarının siyasî partiler arasında ayırım yapmamasını isteyen İnönü, Gümüşhane'de DP ve CHP'lilere seslenerek iki partinin iç ve dış tehlikelere karşı birlik olmasını istemiştir. Cumhurbaşkanı Giresun'daki konuşmasında idare adamlarından yeni vaziyeti, yani Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığını sindiremeyenlerin görevden ayrılmalarını da istemiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu önemli seyahati sırasında verdiği tarafsızlık mesajlarına rağmen fiilen CHP Genel Başkanlığı'ndan ayrılmış değildi. Nitekim [12 Temmuz Beyannamesi](#) sonrasında da DP'nin İnönü'nün parti başkanlığından yahut Cumhurbaşkanlığı'ndan ayrılması talepleri 1949'dan itibaren yeniden gündeme gelecektir.

1949 yılında DP'nin kongresinde kabul edilen Millî Teminat Andı, CHP ve DP arasında ilişkileri yeniden sertleştirmiştir. Demokratların bu metninde 21 Temmuz seçimlerindeki gibi vatandaşların serbest iradesine müdahale edilmesine iktidarı engel olmasının ülke çıkarına olduğu ve bunun aksine hareket edeceklerin "milletin husumetine uğrayacakları" bildirilmiştir. Husumet kelimesinden dolayı CHP'lilerin "Millî Husumet Andı" adını taktıkları bu bildiri sonrasında Ege'de uzun bir seyahate çıkan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, hem DP'li basın ve hem de DP'liler tarafından soğuk karşılanmıştır. Aslında Çeşme ve Karaburun'da meydana gelen deprem nedeniyle İzmir ve civar bölgeleri ziyaret eden İnönü'yü karşılamak için bu kez DP'den ve diğer muhalefet partilerinden gelen olmamış ve hatta İzmir'de DP'li basın CHP Genel Başkanı sıfatı taşıyan İnönü'nün hangi amaçla bu kente geldiği sorgulanmıştır. İnönü, oldukça uzun süreli bu seyahati sırasındaki konuşmalarında Cumhurbaşkanı olarak kanunları savunacağını söylemiş, demokratik rejimi korumak için vatandaşlar içinde düşmanlık olmaması gerektiğini, DP'lilerin şiddet politikası takip ettiklerini ve bundan vazgeçmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı bu seyahat sırasında 27 uzun konuşma yapmış, gazetelerde İsmet İnönü'nün üç hafta süren seyahat süresince yaptığı konuşmaların 32 bin kelimededen oluştuğu belirtilmiştir.

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığındaki son dönemi olan 1950 senesi aynı zamanda genel seçimlerin yenileneceği bir yıldır. O yıl TBMM'de yapılan yeni seçim kanunuyla gizli oy açık sayım, adli teminat ilkesi gibi yenilikler getirilmiştir. Bu sene içinde İnönü'nün hemen hemen tüm seyahatleri seçim propaganda gezisi niteliği taşımaktadır. Mart ayında Kırıkkale'de seçildikleri takdirde anayasadan 6 altı ilkeyi çıkaracaklarını söyleyen İnönü, bu ilk seçim propagandası konuşmalarında Balkanlar ve Ortadoğu'da 100 yıldır sürekli bir demokrasi rejimi kurulamadığını, Türkiye'de ise beş yıldır devam eden yeni bir dönemi yaşadıklarını ve vatandaşlar arasında barış havasının sürmesi halinde bunu devam ettireceklerini ifade etmiştir. Seçimlerden önce Mayıs ayında yeni bir seyahate çıkan Cumhurbaşkanı İnönü; Eskişehir, Afyon, Manisa, İzmir, Balıkesir ve Bursa'da konuşmalar yapmıştır. İnönü, İzmir'de seçimleri emniyet içinde yapacaklarını ve çıkacak sonucu kabul edeceklerini söylemiştir. Cumhurbaşkanı, Kocaeli'nde Türkiye'nin dirlik ve düzen içinde tutulmasının tüm seçim davalarından üstün olduğunu ifade etmiştir. İsmet İnönü Cumhurbaşkanı sıfatıyla son seyahatinde İstanbul'a gelmiştir. Haydarpaşa Garı'nda vatandaşların büyük ilgisiyle karşılanan İnönü'nün memnuniyeti üzerine İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, "İşte İstanbul budur Paşam" demiştir. Son kez kaldığı Dolmabahçe Sarayı'nda Taksim'de yapacağı konuşma metnini dikte ettiren İnönü, 9 Mayıs 1950 günü son defa Cumhurbaşkanı kimliğiyle İstanbullulara seslenmiştir. 12 Mayıs'ta Ankara'ya dönen İnönü, 14 Mayıs genel seçimlerini

partisinin kaybetmesi üzerine Cumhurbaşkanlığı görevinden ayrılmıştır.

İsmet İnönü'nün 12 senelik Cumhurbaşkanlığı dönemi iki ayrı evreye ayrılır. 1939-1945 arası II. Dünya Savaşı yılları, 1945-1950 yıllarıysa Türkiye'de yeniden çok partili döneme geçiş sürecini içermektedir. Bu sürece uygun şekilde İnönü'nün savaş yıllarındaki seyahatlerinin önemli bir kısmı Trakya'da ve diğer bölgelerde yapılan askerî manevraları izlemek stratejisine yönelik olmuştur. Cumhurbaşkanlığı döneminde meydana gelen doğal afet bölgeleri de İnönü'nün seyahatlerinde önemli yer tutar. 1945 ve sonrasındaki çok partili dönemdeki seyahatleri çok partili sisteme geçişin amaçlarını halka anlatmak, Rusya'nın taleplerine dair vatandaşları bilgilendirmek ve zaman zaman artan partiler arasındaki rekabetin vatandaşlar arasında husumete neden olmasına engel olmasına yönelik mesaj verme amacına yöneliktir.

İsmet İnönü'nün seyahatlerinde kullandığı vasitalardan söz etmek gerekirse Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı zamanında hastalığı nedeniyle satın alınan [Savarona Yatağı](#) gelmektedir. İnönü zaman zaman Mudanya, Gelibolu, Bandırma gibi sahil bölgelerine Savarona ile seyahat etmiştir. Cumhurbaşkanlığı treni en çok tercih edilen araçlar arasında başta gelmektedir. Halk arasındaki adıyla beyaz tren ismini lokomotif arkasına bağlanan beyaz bir vagonun almaktaydı. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, bu iki vasıta dışında Ankara yakınındaki yerlere makam otomobiliyle gidiyordu. Hatta 1941'de Maliye Bakanlığı'ndan Cumhurbaşkanı'nın seyahatlerinde emniyetini temin için korumaların onun makam aracını daha hızlı şekilde takip etmelerini sağlayacak bir otomobil alınması istenmişti. İnönü, zaman zaman seyahatlerinde uçak da kullanmış ve 1945 yılında bir deprem meydana gelen Van'a uçakla gitmiştir. Atatürk, Cumhurbaşkanı iken gezilerinde hiç uçak kullanmadığı için bu aracı seyahatlerinde kullanan ilk devlet başkanı İsmet İnönü'dür.

Cumhurbaşkanlığı zamanında İsmet İnönü'nün seyahate çıktığı dönemlerde konakladığı yerler de önemlidir. İnönü, İstanbul'a geldiği zamanlar tıpkı Mustafa Kemal Atatürk gibi Dolmabahçe Sarayı ve yaz aylarında Florya Deniz Köşkü'nü tercih etmiştir. Anadolu'daki seyahatlerinde Halkevi, Orduevi, Vali Konağı gibi yerlerde kalan İsmet İnönü, İzmir'e geldiği zaman genellikle Alsancak'taki istasyona yakın Demir Konak adlı binada gecelemiştir. Atatürk döneminde yapılan Yalova Köşkü'nü de yaz aylarında kullanan İsmet İnönü'nün pek çok seyahatinde trendeki özel vagonunda kaldığı görülmüştür. İnönü'nün seyahatlerinin çoğunda eşi Mevhibe İnönü, zaman zaman oğulları Ömer ve Erdal ile kızı Özden de yer almıştır.

Ahmet GÜLEN

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri ve Resmî Belgeler:

BCA.030.10.199.358.12.

CBA, Yer:2/10-14, Fihrist No:4635-5.

CBA, Yer:2/10-14, Fihrist No:5082.

Sürelî Yayın Gazete ve Dergiler:

Akşam, 13 Kanunuevvel 1938.

Cumhuriyet, 11 Ekim 1946.

Demokrat İzmir, 31 Temmuz 1949.

Ulus, 12 İlkkanun 1938.

Ulus, 5 Mart 1939.

Ulus, 2 Eylül 1939.

Ulus, 3 II. Kanun 1940.

Ulus, 8 Haziran 1940.

Ulus, 24 Temmuz 1945.

Ulus, 6 Mayıs 1946.

Ulus, 12 Temmuz 1947.

Ulus, 19 Eylül 1947.

Ulus, 31 Temmuz 1949.

Ulus, 6 Ağustos 1949.

Ulus, 24 Mart 1950.

Ulus, 26 Mart 1950.

Ulus, 5 Mayıs 1950.

Ulus, 9 Mayıs 1950.

Ulus, 10 Mayıs 1950.

Ülkü, İkincikanun 1939.

Son Posta, 26 Mayıs 1946.

Tan, 7 Mart 1939.

Tan, 17 Ağustos 1939.

Vakit, 27 Ağustos 1939.

Vatan, 16 Eylül 1947.

Vatan, 22 Eylül 1947.

Vatan, 25 Eylül 1947.

Yeni Asır, 21 Ağustos 1949.

Yeni Sabah, 4 İkincikanun 1940.

Telif ve Tetkik Eserler

ALBAYRAK, Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adam II. C.**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1967.

Baba İnönü'den Erdal İnönü'ye Mektuplar, Bilgi Yayınevi, Ankara 1988.

BİLÂ, Hikmet, **CHP Tarihi: 1919-1979**, Doruk Matbaacılık Sanayi, Ankara 1979.

BİLGEHAN, Gülsün, **Mevhibe: Çankaya'nın Hanımefendisi**, Bilgi Yayınevi, 2.bs., Ankara 2015.

BİRAND, Mehmet Ali, DÜNDAR, Can, ÇAPLI, Bülent, **Demirkırat: Bir Demokrasinin Doğuşu**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1991.

DERİN, Haldun, **Çankaya Özel Kalemimi Anımsarken (1933-1951)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995.

DERİNGİL, Selim, **Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3.bs., İstanbul 2003.

EROĞUL, Cem, **Demokrat Parti: Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi, 2. bs. İstanbul 1990.

GÜLEN, Ahmet, **İsmet İnönü ve Köy Enstitüleri**, Atatürk Yolu Dergisi, S 70, Ankara 2022, s.188-207.

GÜLEN, Ahmet, **Ne İçindeyiz Ne Dışında: Mülakatlarla Yakın Tarihimiz**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2021.

GÜLEN, Ahmet, **Türkiye'de Partili Cumhurbaşkanlığı Tartışmalarının Kısa Tarihi: 1923-1950**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2018.

İNÖNÜ, Erdal, **Anılar ve Düşünceler I**, İdea Yayıncılık, 7.bs., İstanbul 1996.

İNÖNÜ, İsmet, **Defterler I. C.**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleyişleri: 1944-1950, (Haz. İlhan TURAN), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2003.

Tanıklarla Beşikdüzü Aydınlığı, (Yay. Haz. Kemal KOCABAŞ), Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir 2017.

TOKER, Metin, **Tek Partiden Çok Partiye**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1970.

TONGUÇ, Engin, **Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç: Yaşamı, Öğretisi ve Eylemi**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, 3. bs., İzmir 2007.

TUNCER, Erol, **1946 Seçimleri**, TESAV, Ankara 2008.

Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar C. I 1919-1980, İletişim Yayınları, 14.bs., İstanbul 2009.

WEİSBAND, Edward, **2. Dünya Savaşı ve Türkiye**, Örgün Yayınları, İstanbul 2002.

YAVUZ, Erdem, **1939 Depremi (Erzincan ve Bölgeye Etkisi)**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2017.

07/06/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/inonunun-yurt-gezileri/?pdf=6143> adresinden erişilmiştir